

ION
PAS

EU, CETĂȚEAN PLĂTITOR

S-a pierdut, în câmpul manifestărilor din ultimul sfert de veac al teatrului românesc, o deprindere (de ce n-am folosi termenul: o tradiție?) care imprima caracter de eveniment oricărei deschideri de stagione, iar pe parcursul ei — fiecărui spectacol nou.

Oricât de departe, în timp, ar merge amintirile noastre și ale altora deopotrivă cu noi, pe ecranul memoriei se proiectează încă atmosfera festivă a începutului de an artistic și-apoi a **premierelor**, care, în condițiile de demult ale unui public restrâns numericește, alternau pe afiș la intervale destul de scurte. Șapte-opt reprezentații ale unei lucrări dramatice nu însemnau numai-decît o cădere, douăzeci de spectacole aveau semnificația unui succes onorabil și, dincolo de treizeci, a unei mari izbînzii.

Recordul l-a deținut ani în șir, și înainte de întiul război și între, cum se spune îndeobște, cele două războaie, permanent finărul nostru contemporan, Victor Eftimiu. Multe, multe sute de reprezentații au înscris în registrele contabilicești ale teatrelor aprcape toate piesele sale cu drept de liberă circulație și în zilele noastre — dovada făcînd o **Înșir-te mărgărite** dimpreună cu **Omul care a văzut moartea**, ori de cîte ori ele sînt reluate. De ce însă forurile diriguitoare ale destinelor teatralicești se opresc doar la ele, și uită (sau nu știu) că autorul a mai scris alte cîteva zeci de opere care nu presupun pentru cercetătorul lor — director ministerial, de teatru sau de scenă — decît greutatea și efortul alegerii?

În zilele impetuoaasei revoluții culturale pe care o trăim apare incredibil faptul că operele dramatice ale clasicilor noștri nu se puteau reprezenta decît de cinci-șase ori într-o stagione — reluate fiind numai la intervale de opt sau zece ani.

Caragiale era, firește, prin profunđa și amara semnificație a comediilor și chiar a dramei sale **Năpasta**, cel mai ostracizat, ani lungi trecînd fără ca **Scrisoarea pierdută**, sore exemplu, cu admirabila ei veche distribuție (Brezeanu, Toneanu, Belcot, Iancu Petrescu, Maria Ciucurescu) să ajungă pe scenă.

O socoteală a arătat cîndva că, după Eliberare, **Scrisoarea pierdută** a totalizat, în doi sau trei ani, cam tot atîtea reprezentații cîte avusese în răstimp de șazecei.

Autorii noștri de astăzi, cu audiența cea mai categorică la public (Aurel Bărga, Horia Lovinescu, Paul Everac — lista, pe-o oarecare scară, nu e epuizată), se pot considera născuți într-o zodie fericită și ar avea cu atît mai mult îndatorirea să nutrească sentimente de respect, dar și de compasiune, față de înaintași.

Revenind la locul de unde am pornit, exprim nedumerirea, și chiar nemulțumirea, că nu se mai pune un accent sărbătoresc pe actul de cultură și de manifestare artistică pe care îl constituie deschiderea unei stagiuni teatrale și premiera unor noi piese, cu atît mai mult cînd e vorba de o producție originală. (Înlocuiesc denumirea

de producție, cam negustorească și cam meșteșugărească, scăpătă din condei, dar o întilnesc prea des la unii confracți pentru a nu mă contamina și eu. Să-i zicem: lucrare, operă sau creație).

Propriu-zis, aproape că nu se mai bagă de seamă când începe o nouă stagiune și când se încheie, după cum, premiera oficială a unui spectacol trece neobservată, încetățenindu-se, cum am mai remarcat undeva, obiceiul așa zisei **rodări** a pieselor pentru ca abia apoi, când e de presupus că spectacolul nu mai scîrție din nici o încheietură, să se transmită invitații cronicarilor presei și unor cîrmuitori de instituții. Ceea ce altădată (mă refer la procesul de finisare) se făcea înăuntrul teatrului direct interesat, în prezența doar a personalului tehnic și artistic, se operează astăzi prin sistemul îmbunătățirii și desăvîșirii lucrului pe parcurs.

Atita numai că eu cetățean plătit, nu cunosc socoteala aceasta și nu pot fi de acord cu situația de cobai. Cît de cît am și eu exigențele mele și pretind să-mi fie satisfăcute integral, deoarece tot integral am achitat prețul locului de intrare. Mă deranjează (procedeul nu e nici democratic) împărțirea publicului în două categorii: una despre care se crede (scuzați termenul) că poate să înghită un spectacol nepus la punct, deci de calitate inferioară, și alta ale cărei gusturi, în majoritatea cazurilor nu mai evaluate decît ale mele, sînt menajate.

În paranteză fie spus, o defectuoasă organizare a modului de lucru duce, deseori, la excesive prelungiri, prin urmare la pierderi de timp, desigur și de bani, în materie de pregătire a unui spectacol: interven modificări în ordinea desfășurării repertoriului, îi vine directorului de scenă, cînd treaba a ajuns la jumătate sau este pe sfîrșite, ideea să-și schimbe, cum s-ar zice, concepția sau să înlocuiască niscaiva interpreti.

În istoria și în repertoriul anecdotic al teatrului sînt cunoscute situațiile cînd nu numai înjghebările improvizate, dar înseși teatrele serioase, printre care și Naționalul, jucau uneori o piesă după o pregătire de numai două-trei săptămîni. Amintiri interesante și amuzante, cu filc totuși amar, ele dezvăluind precaritatea condițiilor în care s-a dezvoltat teatrul românesc, continuă să scrie și să publice artistul cu bogată experiență, al poporului, Sică Alexandrescu. Alte și alte întimplări de aceeași natură istoriseau, la vremea lor, Iancovescu și Mișu Fotino.

Îi obliga, la darea peste cap a spectacolelor, împrejurarea că, din pricina lipsei de interes a publicului, o piesă trebuia schimbată de pe afiș după o săptămînă și înlocuită cu alta.

Departate de noi gîndul de a da ca exemplu situațiile amintite. Dar se va recunoaște că nici termenul de șapte, opt luni și, uneori, aproape un an pentru desăvîșirea unui spectacol, oricite implicații și complicații ar sta în calea realizării lui, nu poate fi acceptat.

Să se redea, prin mijloace care sînt la îndemîna oricărui conducători de teatre, caracterul de eveniment fiecărui început de stagiune și fiecărui spectacol nou. Interesul cu care a fost întîmpinat și urmărit, pe toată durata lui, mult izbutitul Festival național al teatrelor, atestă receptivitatea maselor noastre, prețuirea de către ele a activităților de înalt nivel cultural și artistic.

Victor Eftimiu și Liviu Rebreanu, directori, în epoci diferite, ai Teatrului Național, își întîmpinau în astfel de seri spectacolii în ținută sărbătorească: smocking și, în orice caz, haină neagră, cravată de aceeași culoare. Aveau, în holul teatrului, aer de amfitrioni cordiali, chiar solemn. Salutau, răspundeau la saluturi, strîngeau mîini cunoscute, necunoscute, mulțumeau pentru plăcerea ce li s-a făcut de către domnul X și doamna Y prin prezența domniilor lor la deschiderea noului an teatral, la premiera piesei cutare. Cum e piesa, cum va fi spectacolul? Vor vedea. Nu pot să fie imparțiali.

Atrăgeau luarea aminte prin înfățișarea vestimentară la fel de îngrijită, prin notorietatea numelui, prin volubilitate, cronicarii dramatici Alexandru Kirîțescu, Ion Marin Sadoveanu, amîndoi purtători de monoclu, Camil Petrescu, Dem. Theodorescu, A. de Herz, Scarlat Froda, Eman. Cerbu și mai vîrstnicii, mai sobrii Iosif Nădejde, Emil D. Fagure. Schimbau saluturi între ele persoane care, în mod obișnuit, nu se întilneau decît în atari împrejurări.

Politețea nu dăunează nimănui și e bine să nu ne despărțim niciodată și nicăieri de ea.

Sentimentul participării la un eveniment artistic se naște din bunădispoziția generală, reflectată chiar a doua zi în impresiile din unele ziare sau repercutată, de la om la om, în celelalte zile.

Mi se pare că nu exagerez dacă propun preluarea unei tradiții care, la vremea ei, a dat rezultate fructuoase. Merg pînă la a propune ca stagiunea să se deschidă la aceeași dată, respectiv jumătatea lunii septembrie, de către toate teatrele din țară, în prezența factorilor locali politici, culturali, cu o piesă originală, absolut inedită, nu bagatelizată, în interesul... rodării, la sfîrșitul stagiunii anterioare, nu, așa cum s-a întimplat deseori, de-a dreptul maltratată pe scenele grădinilor de vară.